

การเมืองภาคประชาชนภายใต้รัฐบาลทหาร

People's Politics under Junta

อลงกรณ์ อรรคแสง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Alongkorn Akkasaeng

Maharakham University, Thailand

E-mail: alongkorn.a@msu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการความสำคัญของบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย และการรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญที่มีต่อขบวนการและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน นอกจากนี้ยังเพื่อศึกษาผลกระทบที่มีต่อขบวนการและการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนภายหลังการยกเลิกรัฐธรรมนูญที่มีการรับรองสิทธิและเสรีของประชาชนและการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนภายใต้การบังคับใช้กฎหมายการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญต่อการเมืองภาคประชาชน เพราะเป็นบรรยากาศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นเสมือนหลักให้ภาคประชาชนได้ใช้อำนาจหรือคำยันหรือรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรองถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม ซึ่งเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมนี้เป็นเครื่องมือสำคัญของภาคประชาชนที่จะใช้ในการต่อรองและกดดันรัฐเพื่อให้เกิดการเจรจา ทำให้ช่องทางที่จะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล และประการสุดท้ายจากการศึกษาพบว่าบรรยากาศประชาธิปไตยนั้นส่งเสริมการอภิปรายอย่างเปิดเผยซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่สำคัญของการเมืองภาคประชาชน และเมื่อบรรยากาศประชาธิปไตยถูกพรากไปจากการรัฐประหารต่อเนื่องด้วยการปกครองของรัฐบาลทหาร ผลกระทบที่ตามมาต่อการเมืองภาคประชาชนจึงมีมากมายมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกจำกัด การถูกควบคุมและการปราบปรามทางการเมืองแบบเผด็จการ การอภิปรายอย่างเปิดเผยถูกจำกัดและคุกคาม และสถาบันและกลไกในการแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาททำงานผิดปกติ

คำสำคัญ: การเมืองภาคประชาชน; บรรยากาศการเมืองแบบประชาธิปไตย; รัฐประหาร

* วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2567; วันที่แก้ไขบทความ 28 กรกฎาคม 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 30 กรกฎาคม 2567

Received: October 16 2027; Revised: July 28 2024; Accepted: July 30 2024

Abstract

The objective of this research is to investigate the significance of a democratic atmosphere and the assurance of rights and freedoms in the constitution for political movements and activities of People's politics. Additionally, it aims to examine the impact on the People's politics activities following the abolition of the constitution that safeguards people's rights and freedoms, as well as the situation under martial law. The study's findings indicate that a democratic political atmosphere plays a vital role in People's politics. This atmosphere upholds the Constitution as a guiding principle for the People's politics, offering support and guarantees for rights and freedoms, particularly freedom of expression and assembly. These freedoms serve as essential tools for the People's politics to engage in negotiations, exert pressure on the state, and provide a channel for citizens to influence government decisions. Ultimately, the study reveals that a democratic atmosphere fosters open discussions, a critical aspect of public politics. When this democratic atmosphere is disrupted by coups d'état and military rule, the consequences for public politics become substantial. Political participation becomes limited, totalitarian control and repression prevail, open discussions are curtailed, and institutions and mechanisms for conflict resolution and dispute resolution fail to function effectively.

Keywords: People's politics Democratic atmosphere Coups d'état

บทนำ

การรัฐประหารเป็นปรากฏการณ์และอุปสรรคสำคัญต่อพัฒนาการประชาธิปไตยของหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย นับจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ประชาธิปไตยนับแต่ 24 มิถุนายน 2475 ประเทศไทยเกิดรัฐประหารมาแล้วกว่า 13 ครั้ง เฉลี่ย 7 ปีครั้ง โดยครั้งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2557 นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา การก่อรัฐประหารแต่ละครั้งส่งผลกระทบต่อระบอบและกระบวนการประชาธิปไตยมากมาย อาทิ การยกเลิกรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่รับรองว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนและเป็นกฎหมายที่รับประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน การยกเลิกคณะรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้ง การยึดอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีไปเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าคณะรัฐประหาร การยึดอำนาจของรัฐสภาให้เป็นอำนาจของหัวหน้าคณะรัฐประหาร การใช้อำนาจคณะรัฐประหารแก้ไขกฎหมายระดับพระราชบัญญัติซึ่งผ่านโดยสภาที่มาจากการเลือกตั้งจำนวนมาก การยกเลิกองค์การทางการเมืองที่เกิดขึ้นในยุคที่มีประชาธิปไตย มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกและออกคำสั่งคณะรัฐประหารจำนวนมากที่เป็นการคุกคามสิทธิเสรีและก่อให้เกิดความหวาดกลัวแก่ประชาชน อาทิ การห้ามออกนอกเคหสถาน การเรียกประชาชนมารายงานตัว การห้ามชุมนุมทางการเมือง การให้สถานศึกษาหยุดทำการ การห้ามบุคคลเดินทางออกนอกราชอาณาจักร การห้ามมิให้กระทำการเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินของบุคคล การแต่งตั้งหรือปลดข้าราชการโดยมิอาจโต้แย้ง การการเข้าควบคุมหรือระงับการถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีวิทยุชุมชน การออกคำสั่งทางนโยบายของคณะ

รัฐประหารที่ขาดการฟังความรอบด้านส่งผลกระทบต่อสิทธิและวิถีชีวิตของประชาชน จะพบว่าการรัฐประหารครั้งล่าสุด ในระยะเวลา 5 ปีระหว่างปี 2557-2562 ก่อนที่มีการกลับมาเลือกตั้งอีกครั้งมีประกาศและคำสั่งหัวหน้าคณะรัฐประหารมากกว่าห้าร้อยกว่าฉบับที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา อันนี้ยังไม่นับพระราชบัญญัติจำนวนมากที่ตราโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่แต่งตั้งโดยคณะรัฐประหารเป็นพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นโดยกระบวนการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 เป็นต้นมา จะพบว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนเติบโตและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติของปริมาณของจำนวนครั้งในการออกมาเคลื่อนไหวและประเด็นข้อเรียกร้องที่หลากหลายมากขึ้น ส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากการที่ระบบการเมืองแบบตัวแทนที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคประชาชนได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตัวแทนของประชาชนที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนในการทำหน้าที่ทั้งในทางนิติบัญญัติและบริหาร และไม่สามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องที่เป็นความทุกข์ยากของประชาชน เป็นเหตุให้ประชาชนต้องออกมาแสดงออกทางการเมืองด้วยตนเอง ฉะนั้นการแสดงออกโดยการเดินขบวนเพื่อเจรจาท่องร้องกับผู้ใช้อำนาจจึงเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญและอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือรูปแบบสุดท้ายที่ชาวบ้านซึ่งได้รับความเดือดร้อนใช้ในการต่อสู้เพื่อปกป้องตนเองและเรียกร้องการแก้ไขปัญหาจากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

ในระยะเวลาในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยสังเกตเห็นขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในหลายกลุ่มและในหลายวาระพบว่า การปราศรัยบนเวที การปราศรัยบนรถติดเครื่องขยายเสียง การเขียนป้ายรณรงค์และในใบปลิวต่างๆ จะสังเกตเห็นเนื้อหาที่อ้างถึงสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการอ้างถึงสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สิทธิที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวางเป็นเสมือนประตูที่เปิดออกเพื่อให้ประชาชนได้มีเครื่องมือหรือกลไกเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการตอกย้ำให้ประชาชนมีมั่นใจว่าตนเองมีสิทธิและความชอบธรรมที่จะทำได้ เป็นสิ่งที่กฎหมายหมายสูงสุดได้รับรองและให้สิทธิแก่ประชาชนไว้

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเติบโตของการเมืองและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนเป็นเรื่องที่มีการรับรองในรัฐธรรมนูญเป็นเงื่อนไขสำคัญ แต่ทว่าการกลับมาของวงจรอุบาทว์โดยมีการรัฐประหารเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 การรัฐประหารดังกล่าวได้มีการล้มล้างรัฐธรรมนูญอีกครั้ง ซึ่งหมายถึงได้ล้มล้างสิทธิและเสรีภาพของประชาชนลงไปด้วย นอกจากคณะรัฐประหารจะได้ล้มล้างรัฐธรรมนูญแล้ว คณะรัฐประหารยังได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร การอยู่ภายใต้บรรยากาศทางการเมืองซึ่งการรับรองสิทธิและเสรีตามรัฐธรรมนูญขาดหายไป บรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตยขาดหายไป อยู่ภายใต้รัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นคนเดียวกันกับหัวหน้าคณะรัฐประหาร การถูกปกครองด้วยกฎ

อัยการศึกษซึ่งจำกัดสิทธิและเสรีภาพมีข้อห้ามมากมาย มีบทลงโทษที่รุนแรง ส่งผลกระทบอย่างไรต่อการเมืองภาคประชาชนอย่างไร ด้วยข้อสงสัยดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการความสำคัญของบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยที่มีต่อการเมืองของภาคประชาชนในภาคอีสาน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการเมืองภาคประชาชนในอีสานอันเกิดจากการรัฐประหารและการปกครองโดยรัฐบาลทหาร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยประกอบด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary studies) โดยการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญในอดีตที่รองรับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกาศและคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่มีการจำกัดและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการประมวลสถานการณ์หรือข่าวสารที่ปรากฏในสื่อเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อขบวนการภาคประชาชนหลังการการรัฐประหารและมีการประกาศใช้คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติและกฎอัยการศึก นอกจากนี้การวิจัยยังได้ทำการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกขบวนการภาคประชาชนทั้งแกนนำและประชาชนในขบวนการที่ได้รับผลกระทบจากการการประกาศใช้คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติและกฎอัยการศึก โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 4 กลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิและสกลนคร 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเขื่อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและร้อยเอ็ด 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ในจังหวัดอุดรธานีและเลย และ 4) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมกาฬสินธุ์และบุรีรัมย์ รวมทั้งสิ้น 20 คน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ซอฟต์แวร์ NVivo ในการช่วยจัดระเบียบ วิเคราะห์ ตีความและความเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปสัมภาษณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ความสำคัญของบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยที่มีต่อขบวนการและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน

1. บรรยากาศประชาธิปไตยได้รับรองถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม
2. บรรยากาศประชาธิปไตยทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล
3. บรรยากาศประชาธิปไตยส่งเสริมการอภิปรายอย่างเปิดเผย

ผลการวิจัย

แนวคิดการเมืองภาคประชาชนเกิดจากข้อบกพร่องของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเลือกตั้งนั้นไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดการตอบโต้ต่อ ข้อจำกัดของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ อาจกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ดำรงอยู่คือประชาธิปไตยที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงมายาภาพหรือหลุมพรางที่จะบอกว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น ในประชาธิปไตยแบบตัวแทนของไทย ความเป็นตัวแทนเป็นเพียงกลไกทางการเมืองของภาคธุรกิจที่อาศัยการสร้างกติกากายใต้ระบอบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้ความเป็นตัวแทนของตนมีความชอบธรรมในการครอบครองทรัพยากรของสังคม (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541 : 216-217) ดังนั้นจึงเกิดรูปแบบการต่อสู้ที่เรียกว่ายุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ ซึ่งเป็นการแสวงหาเครื่องมือทางการเมืองใหม่ๆ ของประชาชนที่ไม่ใช้การมีส่วนร่วมในช่องทางการเมืองผ่านสถาบันทางการเมืองปกติ เป็นความพยายามที่จะเปิดช่องทาง กลไกและพื้นที่ทางการเมืองใหม่ๆ เพื่อเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองโดยอาศัยการต่อสู้ผ่านการสร้างพื้นที่ทางสังคม การชุมนุมประท้วง และการดื้อแพ่ง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2547: 45-46)

ความเติบโตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้ พิจารณาได้จากสถิติการเดินขบวนชุมนุมประท้วงที่เพิ่มขึ้นมากในช่วงปลายทศวรรษที่ 2540 โดยในปี พ.ศ.2533 มีการเดินขบวนประท้วงจำนวน 170 ครั้ง และได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากเป็น 739 ครั้ง ใน พ.ศ.2537 จำนวน 754 ครั้งในปี พ.ศ.2538 และก้าวกระโดดเป็น 1,200 ครั้ง ในปี พ.ศ.2540 หรือ กล่าวให้เห็นภาพอีกมุมหนึ่ง คือ ในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และ รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา มีการชุมนุมประท้วงเฉลี่ยวันละ 2 ครั้ง ต่อมาในช่วงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ การชุมนุมประท้วงเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 3 ครั้ง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541 : 120-121)

การเมืองภาคประชาชนการเมืองที่ก่อตัวขึ้นมาก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 การเมืองในช่วงนั้นจะเป็นการเมืองที่เกี่ยวข้องกับคนยากจน แต่หลังจากนั้นการเมืองภาคประชาชนได้เปิดกว้างหรือเปิดโอกาสสำหรับคนกลุ่มอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น เป็นเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ ขนาดควบคู่ไปกับการเมืองในระบบผู้แทน (นฤมล ทับจุมพล, 2543 : 7-8) เป็นการหันเหออกจากกรเรียกร้องประชาธิปไตยจากเพียงรูปแบบสู่การเรียกร้องการเมืองภาคประชาชน (People

Politics) มีนัยยะถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจนโยบาย โครงการ และกิจกรรมที่ส่งผลกับการทำมาหากิน และวิถีชีวิตโดยตรง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2545) เป็นการที่ประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มต่างก็จะมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือมากกว่ารูปแบบหนึ่ง และใช้สิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับใดระดับหนึ่ง หรือใช้สิทธิส่วนร่วมทางการเมืองในหลายๆ ระดับ (วัชรรา ไชยสาร, 2545) เป็นการเมืองแบบมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งครอบคลุมทั้งการเคลื่อนไหวของสาธารณชนทั่วไปในการแสดงความเห็นเกี่ยวกับนโยบายหรือกิจการสาธารณะ และการเคลื่อนไหวของประชาชนเฉพาะกลุ่มเพื่อแสดงสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง หรือเพื่อยับยั้งการกระทำของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของพวกเขา (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548)

1. ความสำคัญของบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยที่มีต่อขบวนการและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน บรรยากาศประชาธิปไตยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งการเมืองภาคประชาชน เพราะบรรยากาศประชาธิปไตยที่รับรองถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม รับรองถึงความชอบธรรมและความรับผิดชอบจากรัฐบาล ทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ทำให้เกิดการคุ้มครองทางกฎหมาย ส่งเสริมการอภิปรายอย่างเปิดเผย รวมถึงได้มีการจัดตั้งสถาบันและกลไกในการแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับ ความสำคัญของบรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีต่อการเมืองภาคประชาชนพิจารณาได้จากการบอกเล่าของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.1 บรรยากาศประชาธิปไตยได้รับรองถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม เป็นบรรยากาศที่บุคคลและกลุ่มบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม สามารถแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และรวมตัวกันเพื่อระดมการสนับสนุนสำหรับประเด็นของตนโดยไม่ต้องกลัวว่าจะถูกปราบปราม ผลการศึกษาพบว่า “ตั้งแต่ประชาธิปไตยเต็มที่ ได้มีการส่งหนังสือไปหน่วยงานราชการหมองฮั่น หมองนี่ คือว่าไปได้สะดวก การตั้งขบวน การจะรวมกลุ่มผู้ที่มีความคิดเห็นเดียวกัน การขุดเจาะปิโตรเลียมตรงนี้ก็เป็นธรรมก็สามารถที่จะเข้าไปในจังหวัดในอำเภอ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 1, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “นอกจากยื่นหนังสือแล้วจะมีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์หลายอยู่ หนึ่งก็มีติดป้าย ช่วงนั้นก็มีการติดป้ายในชุมชน เป็นการแสดงว่า บ้านหลังนี้ไม่เอาบ่อก๊าซ ติดป้ายอย่างใหญ่อยู่หน้าชุมชน และมีการใส่เสื้อนั้นก็ใช้วิธีการถามจำนวนคนว่ามีผู้ใดไปเหยียดออกมา ก็มาขายแล้วเอากำไร 20 บาท แล้วเอาเข้าไปเหยียดเป็นกองทุนกลุ่ม” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 2, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “การเคลื่อนไหวมีหลายรูปแบบค่ะ เช่น คือต้องเข้าใจอันหนึ่งว่าก่อนหน้านี้มันจะมีความรู้สึกว้า หลายครั้งที่เวลาชาวบ้านไป 50-60 คน กว่าเอกสารหรือข้อมูลการดำเนินการของรัฐจะค่อนข้างช้า ... หลายครั้งชาวบ้านก็ได้เรียนรู้ว่า ถ้าไป ไปครั้งแรกยื่นหนังสือแล้ว หลักสิบอาจจะรอเป็นเดือน ถ้าไปเป็นหลัก 100-200 การดำเนินการหรือการให้ข้อมูลก็จะชัดเจน ... แต่อันนี้เรามองว่าเป็นเรื่องปกติของการสร้างอำนาจต่อรอง” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาค

ประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 3, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ส่วนใหญ่ท่าทีของรัฐในยุคที่เป็นประชาธิปไตย ท่าทีรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ก็เข้าใจว่าตรงนี้เป็นสิทธิของชาวบ้าน การลุกขึ้นมาของชาวบ้าน แม้เขาจะไม่ได้ยอมรับทั้งหมด แต่เขาก็เข้าใจว่านี่คือสิทธิที่ประชาชนมีสิทธิทำ ความร่วมมือหรือท่าทีในการตอบรับก็ค่อนข้างจะดีกว่า (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 4, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

ความสำคัญของบรรยากาศประชาธิปไตยที่รับรองถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม ยังสะท้อนให้เห็นในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในด้านอื่นได้อีก เช่น เครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน พบว่า “รูปแบบการเคลื่อนไหวนี้ก็คือ อันดับแรกคือมีการชุมนุม รอบแรกคือชานาชาไฮ้ ก็มาร่วมกับ สกย.อ. พอ สกย.อ. เสร็จก็มาเป็นสมัชชาคนจน ออกจากสมัชชาคนจนเรียบร้อยแล้ว ช่วงหลัง ๆ มาปี 52-53 ซึ่งผมจะไปร่วมกับฟีมูฟ เพราะปัญหาได้ถูกแก้ ... การชุมนุมก็มีกรุงเทพฯ ทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา แล้วก็เข้าเนชั่นคลับ แล้วก็ไปชุมนุมอยู่ที่สนามหลวง แล้วก็แถวสนามม้าบางเลี้ยว แล้วก็ลานพระบรมรูปทรงม้า ก็เคยไปอยู่โดน” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 1, 12 ก.ย. 2561, สัมภาษณ์)

ในส่วน of ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำพบว่า “กิจกรรมเคลื่อนไหวมันหลายรูปแบบ เช่น ร่วมโต้วกันยื่นหนังสือ สองเป็นกรรมการหลายอย่าง หลายรัฐบาลก็เฮ็ด ๆ รูปแบบคล้าย ๆ กัน ... ก่อนการยื่นหนังสือจะมีคุยกันบ่อย ถ้าเฮียยื่นหนังสือไปจ้งซี่ ประมาณ 3 วัน หรืออาทิตย์นึง บ่เห็นเป็นตอบมา เขาก็คุยกัน ช่วยกันตามหนังสือ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 1, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “เว้าง่าย ๆ เหาะดมกำลังไป หนึ่ง ขอคัดค้านการสร้างเชื้อน ... กะมีการไปชุมนุม ไปศาลากลางจังหวัด บางเทือกก็ไปแก่งสะพือ ไปบวงสรวงพระพือ ว่าให้หยุดการกระทำสร้างเชื้อนเพราะว่าเป็นการทำร้ายทรัพยากร เจ้าแม่เจ้าพ่อที่เทียวไปเทียวมาหากันสิบได้ ก็คือวิธีการของเฮาเนี้ในภาคประชาชนที่เคลื่อนไหว ... เวลาไปยื่นหนังสือโดยเฉพาะอยู่จังหวัด ไปยื่นที่น้ำจะ 200 กว่า 300 กว่า ครั้งแรกนะเบ้มเลย เหาารู้สึกว่าการที่เฮาไปยื่นหนังสือคนน้อย ๆ แคไป 5 คน 10 คน เหามั่นใจว่าบ่สามารถเรียกร้องให้คนหลาย ๆ ให้สาธารณะ หรือว่าให้หน่วยงานข้างบนรับรู้ได้ว่าคนเดือดร้อนขนาดเนี้ย ... การชุมนุมหรืออำนาจของชาวบ้านต้องใช้ขนาด ใช้จำนวน เพราะว่าถ้าไปคนน้อย ๆ จะรู้สึกว่ามีพลัง บ่สามารถเฮ็ดให้หน่วยงานอื่น ๆ รู้สึกได้ เพราะความที่ชาวบ้านไปอียังก็ช่างถ้าไปหลาย ๆ มันมีพลัง (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 2, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “รูปแบบการเคลื่อนไหวยุคคุณอภิสิทธิ์เนี้เราก่อนข้างเข้มขันหน่อย ชาวบ้านปากมูลประมาณต้นปี 2554 เดือนมกราคม ชาวบ้านปากมูลชุมนุมที่หน้าศาลากลางจังหวัดอุบลฯ เดือนกว่า มีคนอยู่ประมาณ 2,000 กว่าคน ชุมนุมที่หน้าศาลากลาง อันนี้หลัง หมู่บ้านแม่มนมันยื่น หลังจากชุมนุมที่หน้าศาลากลางเสร็จแล้ว รัฐบาลก็ไปแก้ หลังจากนั้นก็เคลื่อนไปชุมนุมที่ลานพระรูปฯ ใน

นามของพื้มพ มีการชุมนุมอีกหลายครั้ง ในช่วงนั้น ... พอมาถึงยุคคุณยิ่งลักษณ์ซึ่งเข้ามาหลังจากมีการเลือกตั้งเสร็จ ของคุณยิ่งลักษณ์ก็ชุมนุมกันค่อนข้างหลายรอบ ที่หลักๆ จะมีการชุมนุมข้างทำเนียบรัฐบาล ที่ประตู 5 เฉพาะปากมูลนี่ก็หนึ่งสัปดาห์ และรวมกับพื้มพที่ข้างกระทรวงศึกษา ก็ร่วมเดือน ชุมนุมระยะยาว กดดันให้มีการเจรจาต่อรอง และในยุคของคุณยิ่งลักษณ์ตอนนั้นก็มียุทธวิธีแบบ ชาวบ้านปากมูลยึดรถไฟที่วารินฯ เข้ากรุงเทพฯ โดยไม่จ่ายค่ารถไฟ อันนี้ก็ทำอยู่ประมาณ 3 ครั้ง ในยุคของคุณยิ่งลักษณ์ รวมถึงการไปแสดง action ไม่ว่าจะเป็นการไปชุมนุมที่หน้าทำเนียบ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 3, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ที่อธิบายถึงความสำคัญของบรรยากาศประชาธิปไตยว่า “ถ้าอิงกับระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยนี้ การเมืองภาคประชาชนมันเป็นประชาธิปไตยในส่วนที่อยู่นอกสภา ... ประชาธิปไตยที่ว่านี้ อย่างน้อยผมมองว่ามันแบ่งออกเป็น 3 ส่วนประกอบกัน ส่วนแรก คือ ประชาธิปไตยเลือกตั้งหรือประชาธิปไตยตัวแทนหรือประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ส่วนสอง ประชาธิปไตยมวลชน ประชาธิปไตยทางตรงประชาธิปไตยบนท้องถนน และอีกส่วนหนึ่ง คือ เสรีภาพของปัจเจกชนที่เป็นพื้นฐานในการรองรับเพื่อจะทำให้ประชาธิปไตยทั้งสองส่วนแรกมีความแข็งแรง. (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ในจังหวัดเลยคนที่ 1, 21 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “เรื่องการนำพี่น้องไปเรียกร้อง เหตุการณ์เห็ดในการชุมนุม มีเบ็ดแบบ ตั้งแต่การเห็ดหนังสือ การไปพบปะ การไปหาเจ้าหน้าที่ของปลัด พวกนี้ อาจจะไปทุกหน่วยงาน การกดดันนี้ฮู้หลากหลายแรงแกร็บ ในช่วงที่ผ่านมา อันที่หนึ่ง บั๊สเป็นการเห็ดหนังสือร้องเรียน บั๊สเป็นการไปติดตามหน่วยงานที่เป็นเจ้าของปัญหา แม่นยกพวกเป็นหลักเลย ส่วนใหญ่สียกพวกบ่ยกผู้เดือดร้อนไปแล้ว เรื่องการพาผู้เดือดร้อนไปบ่แม่นไปเฉพาะรายสองราย เอาไปทั้งครอบครัว ทั้งลูกเล็กเด็กแดงไป ... เวลาไปก็เป็นหลักร้อยบางทีก็หลักพัน ไปนั่งเฝ้า ส่วนใหญ่จากพื้นที่ที่จะอยู่ที่อำเภอ และก็ไปจังหวัด จากจังหวัดก็ไปรวมศูนย์ที่อำนาจเลย หน้าทำเนียบรัฐบาล ที่กระทรวงต่างๆ (ผู้ประสานงานเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิจังหวัดขอนแก่น, 30 ก.ย.61, สัมภาษณ์)

1.2 บรรยากาศประชาธิปไตยทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

บรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย มีช่องทางสำหรับประชาชนและการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการมีส่วนร่วมกับรัฐบาลและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจผ่านช่องทางต่างๆ อาทิ การล๊อบบี้ การร้องทุกข์ การปรึกษาหารือ เพื่อให้การเคลื่อนไหวมีอิทธิพลต่อนโยบาย พิจารณาได้จากข้อมูลดังต่อไปนี้ “ในกระบวนการเคลื่อนไหว เขาก็เห็ดไปตามขั้นตอนก็คือเรื่องของการยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และในระดับพื้นที่ก็คือ อบต.เอง และก็ทั้งอำเภอ รวมไปถึงจังหวัด เป็นไปตามขั้นตอนทุกกระบวนการ เป็นกระบวนการปกติของรัฐค่ะ กระบวนการปกติก็คือ มีการชุมนุมเรียกร้อง เพื่อที่จะให้มันเกิดเงื่อนไขที่จะเจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหา เพราะว่าเรามองว่าด้วยเงื่อนไขปกติ มันช้า ในขณะที่สถานการณ์ในพื้นที่มันมาลุกเร็ว แสงนะค่ะ เช่นกรณีของป่าไม้ที่ดิน เขาก็สืบทอดมาไล่ชาวบ้านออก ก็คือตัดฟันอาสินของที่บ้าน ... ก็

ชุมนุมตั้งแต่อยู่อำเภอ อยู่ อบต. และที่อยู่จังหวัด รวมถึงไปชุมนุมอยู่กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางอำนาจ อยู่กับ
พื้มพ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 2, 12
ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ก่อนช่วงหลังรัฐประหาร เขาจะเฝ้าสถานการณ์ในการเคลื่อนไหวนอกจากเรื่องของการ
ใช้ทั้งมวลชนไปกดดัน เพื่อให้เกิดการเจรจาร่วมกับฝ่ายรัฐบาล เขาได้เห็นสถานการณ์อันหนึ่งก็คือ เรื่องของการ
ยึดพื้นที่ ซึ่งอันนี้จะเห็นหลาย ๆ ที่ เช่น บ่อแก้ว โคกเงา ภาคเหนือ ภาคใต้ (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหว
ภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 3, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ที่ผ่านมามีหนังสือ
ด้วยกลไกของท้องถิ่น ของจังหวัด อันที่สอง ก็คือการยื่นหนังสือในเชิงของฝ่ายนโยบายก็คือรัฐบาล ที่ไปผ่าน
มามันก็ง่าย การยื่นหนังสือคือยื่นข้อเสนอพื้นฐานกำหนดกรอบหรือการแก้ไขปัญหา กระบวนการที่สองคือ
กระบวนการติดตามคือว่าไปหลายชั้น กระบวนการที่สาม ที่ต้องใช้การแสดงกำลังพี่น้องในการที่เสนอให้เข็ดว่า
พี่น้องเขาเดือดร้อน ไปชุมนุมก็ได้ เรื่องของการไปประชุมก็ได้ ไปชุมนุมหลาย ก็ที่ชุมนุมติดตามปัญหา”
(ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 4, 12 ก.ย.
2561, สัมภาษณ์) “หนึ่งมีการรวมตัว สองมีการยื่นหนังสือ และสามเขาก็ต้องไปติดต่อหน่วยงาน ก็คือเข้าไปหา
กรรมการสิทธิ อยู่กรุงเทพฯ นี่ก็พากันเข้าไป... เติมนรงค์ในหมู่บ้าน ใส่เสื้อเขียว มีการปลูกต้นไม้ ใช้สิทธิ
เต็มที่ คือเขาปลูกต้นไม้ก็เป็นพิธีของเขาที่เขาเอ็ดเพื่อหมู่บ้านเขา” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาค
ประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 1, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ในเรื่องการชุมนุมเขาไประดับ
ศูนย์กลางอำนาจการตัดสินใจ คือประชาธิปไตยทางตรงเลย การไปหม่อมรวมกลุ่มก็เพื่อให้มันมีโครงสร้าง อันที่
หนึ่งเนาะ อันที่สองก็คือว่าไปนำเสนอปัญหาให้กับทางรัฐบาลได้รับรู้ ว่ามันมีกระบวนการในตั้งกรรมการแต่ละ
ชุดนี้ ระดับจังหวัดมันต้องเอ็ดงาน ถ้าเกิดว่าระดับจังหวัดมันบ่เอ็ดงานปั๊บ ชาวบ้านเขาก็ต้องไปชุมนุมทันที
เพื่อที่ให้จังหวัดเอ็ดงาน จะส่งลงมาแต่มันบ่เอ็ด จังหวัดคือเอ็ดไปตามประเด็น หมายถึงว่าการแก้ไขปัญหา อันที่
สองก็คือว่า ไปคัดค้านนโยบายที่มันส่งผลกระทบต่อพื้นที่ เวลาไปก็ไปหลายอะ ไปสมาชิกเลย 400-500 คน
อันนี้ต้องเข้าไปศาลากลาง ไปหาผู้ว่า แต่ส่วนหลักก็ได้พบรองผู้ว่าฯ เป็นหลัก อันนี้คือกระบวนการของลำน้ำชี
เนาะ (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเขื่อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดคนที่
1, 18 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “การเมืองภาคประชาชนจะให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยมวลชนมาก
เพราะพลังของประชาชนบนท้องถนนมันเป็นเสียงโดยตรงที่จะไปคนอำนาจกับประชาธิปไตยในระบบ ”
(ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ในจังหวัดเลยคนที่ 1, 21 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)
“อันที่หนึ่งเราสร้างพื้นที่รูปธรรม ต้นแบบการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน การจัดการป่าให้ยั่งยืน อันที่สอง ก็คือ
ทำงานรณรงค์สาธารณะ เอาสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไปเผยแพร่ต่อสื่อสาธารณะผ่านสื่อต่างๆ อันที่สาม เป็นเรื่อง
ของการเจรจาต่อรองเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและนโยบาย ซึ่งจะมีกิจกรรมต่าง ๆ การชุมนุม
เป็นอันหนึ่ง เป็นเครื่องมืออันหนึ่ง ก็เปิดโต๊ะเจรจา แล้วก็ผลักดันให้มีการแต่งตั้งกลไกร่วมระหว่างรัฐกับ

ประชาชนเพื่อพิจารณาประเด็นแต่ละเรื่องซึ่งจะเสนอศูนย์นโยบายด้วย (ที่ปรึกษาขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม, 5 ต.ค.61, สัมภาษณ์)

1.3 บรรยากาศประชาธิปไตยส่งเสริมการอภิปรายอย่างเปิดเผย การเคลื่อนไหวทางการเมืองสามารถใช้สภาพแวดล้อมนี้เพื่อสร้างการสนับสนุนจากสาธารณะสำหรับประเด็นของพวกเขา ชักชวนพลเมืองที่ยังไม่ตัดสินใจ และได้รับแรงผลักดันจากแนวคิดของตนเอง ความสำคัญของบรรยากาศประชาธิปไตยในส่วนนี้พิจารณาได้จากข้อมูลดังนี้ “ชาวบ้านเราจะใช้วิธีก่อนที่จะนำไปสู่อะไร ๆ เราก็ต้องเรียนรู้ข้อมูล ก็จะใช้วิธีเดินประชุม เดินคุยกัน อันนี้คือเรื่องธรรมดาเพราะชาวบ้านไม่รู้ว่าต้องทำอะไรยังไง เขาต้องเข้าใจก่อนว่าเขาจะสู่อะไร แรกๆ ก็คือต้องจัดพื้นที่การแลกเปลี่ยน พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในหมู่บ้าน ในชุมชน ระหว่างคนที่มีความรู้ ทำงาน หรือคนที่มาเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่ต้องแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การประชุมย่อยในพื้นที่เป็นเรื่องแรกที่ต้องทำก่อนเลย ... การลุกขึ้นมาของชาวบ้าน แม้เขาจะไม่ได้ยอมรับทั้งหมด แต่เขาก็เข้าใจดีว่านี่คือสิทธิที่ประชาชนมีสิทธิทำ ความร่วมมือหรือท่าทีในการตอบรับก็ค่อนข้างจะดีกว่า แล้วเขาก็ทำตามกรอบหน้าที่เขา เช่นมีหน้าที่ให้ข้อมูลเมื่อชาวบ้านมาร้องขอก็ต้องให้ ชาวบ้านถามก็ต้องตอบ เช่น ชาวบ้านร้องขอให้หยุดก่อนเพื่อทบทวน อันนี้ก็ต้องหยุดและเพื่อทบทวน คุยกัน เปิดพื้นที่คุยกัน แลกเปลี่ยนกันก่อน อันนี้คือเรื่องปกติบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 3, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ก่อนหน้านี้ที่มีการรัฐประหาร มีการใช้กฎหมายการศึก เขาเคลื่อนไหวอยู่สองด้าน ด้านหลักเคลื่อนไหวผลักดันทางนโยบาย ให้มีผลต่อการแก้ไขปัญหาวาที่ผ่านมาข้อยุติในการแก้ไขปัญหามันติดอยู่กับหน่วยงานหรือกระเปาะของข้าราชการในพื้นที่ซึ่งมันเอ็ดให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหามาได้เพื่อที่จะให้เกิดการแก้ไขปัญหามันต้องผลักดันในทางนโยบาย ก่อนที่จะมีกฎหมายการศึก รูปแบบการเคลื่อนไหวของพี่น้อง หรือว่าการดำเนินการของพี่น้อง มีรูปแบบที่ผ่านมาก็ชัดเจน หนึ่งก็คือว่าพี่น้องที่เดือดร้อนกลุ่มปัญหาต่าง ๆ เอาเรื่องราวเจ้าของมาว่าให้สู้กันฟัง ประเด็นผลกระทบ ประชุม แล้วก็เสนอ เก็บข้อมูล การประชุม สรุปประชุม แล้วก็มีการฝึกอบรมกระบวนการในการที่จะเสนอกระบวนการที่จะให้ข้อมูลผู้นำจัดตั้งผู้นำในการเจรจาเรื่องราวของเจ้าของ กระบวนการนี้เขาก็หนึ่งคือจัดตั้งส่วนร่วมคือว่ากำหนดแนวทางในการเรียกร้อง (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 4, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

นอกจากการเคลื่อนไหวณรงค์ในพื้นที่แต่ละบ้าน แล้วก็มีการทำความเข้าใจระหว่างข้อมูลเขา กับข้อมูลเขา ประชุมบ่อยๆ มันได้ระบุนานนั้น คร่าว ๆ อาจจะเป็นเดือนละเถื่อ การประชุมมันก็จะมีการบ้านแต่ละคน บางครั้งเขาก็จะเปลี่ยนกัน บางเถื่อก็จะไปเยือนผู้หนึ่ง ที่โดน ๆ มากก็ไปเยือนอีกคนนึง เขาสิแบบว่าคล้าย ๆ ทุกคนสิแบบว่าเยือนผู้ใดว่าง หรือบางพื้นที่ที่สังเกตว่าพื้นที่ที่เยือนผู้ใดมีพื้นที่ในการนั่งชุมนุมกันแต่ เขาก็จะไปนั่งเฝ้ากันว่า เอ๊ย... ตอนนี้เขายื่นหนังสือขอคืนแล้วนะ เดียวนี้มีหนังสือเชิญมาจากกรรมการสิทธิฯ ตอนนั้นเขาส่งหนังสือไปหากรรมการสิทธิฯ แต่สิพบปะกันหรือว่าโดน ๆ บัดี้พ้อกัน หรือสองเดือนบัดี้พ้อกันเลย ชวนกัน

นัดกันกินข้าว และก็นั่งคุยกันว่าเดี๋ยวนี้เขาไปยื่นหนังสือมาอันมานี้ หรือว่าเขาไปประชุมเวลามีกรรมการ สิทธีฯ เชิญมาช่วงนั้น (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อและการจัดการน้ำในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 2, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

“รูปแบบการเคลื่อนไหว หนึ่งในนี้คือประชุม แนนอนก็คือประชุมเขาต้องประชุมทุกเดือน เพื่อ ติดตามสถานการณ์ในพื้นที่และติดตามสถานการณ์นโยบายในการจัดการน้ำ พอประชุมแล้วปีก็ลิเอ็ดข้อเสนอ สาม ก็คือว่าต้องร่วมกันชุมนุม อันนี้คือการแสดงออกตามสิทธิ สิทธิภายใต้รัฐธรรมนูญที่มีอยู่ในช่วงนั้นเนาะ เพราะว่าสามารถเอ็ดได้” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดคนที่ 1, 18 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

“รูปแบบการเคลื่อนไหวก่อนรัฐประหารส่วนใหญ่พยายามให้ความสำคัญกับตัวองค์กรชาวบ้าน มีการฝึกอบรม ให้ความรู้เรื่องกฎหมาย เรื่องสิทธิมนุษยชน ฝึกอบรม การพูดคุย จัดประชุม อบรมวิเคราะห์ สถานการณ์เพื่อเคลื่อนไหว ในประเด็นปัญหาแบบนี้ๆ เราควรจะทำไบบ้าง เช่น เรื่องการทำจดหมาย การยื่น หนังสือ การทำหนังสือร้องเรียนต่างๆ รวมทั้งการเคลื่อนไหวชุมนุมกดดันในสถานการณ์ต่างๆ ทำบ่อย หมายถึงตัวองค์กรชาวบ้านจะต้องเกาะติดสภาพปัญหา และจะต้องมีการพูดคุยเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาอยู่อย่างต่อเนื่อง (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ในจังหวัดเลยคนที่ 1, 21 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

“การประชุมชาวบ้าน คือ การต่อข้อมูลกันระหว่างชาวบ้านในทุกอาทิตย์ที่ต่อข้อมูลกันนี้สำคัญ สอง คือพอเกิดเห็นข้อมูลก็ไปยื่นหนังสือ ไปทวงถามซึ่งถือเป็นเรื่องปกติที่ทำกันอยู่ซึ่งผมคิดว่าเรื่องนี้สำคัญ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ในจังหวัดอุดรธานีคนที่ 1, 22 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

2. ผลกระทบต่อการเมืองภาคประชาชนในอีสานอันเกิดจากการรัฐประหารและการปกครองโดยรัฐบาลทหาร การปกครองภายใต้รัฐบาลทหารมีการเซ็นเซอร์และปิดกั้นการอภิปรายสาธารณะเกี่ยวกับสถานะ สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศไทย นักเคลื่อนไหวและผู้เห็นต่างหลายร้อยคนถูกดำเนินคดีใน ข้อหาทางอาญา เช่น ยุยงปลุกปั่น อาชญากรรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กองทัพได้กดดันนักเคลื่อนไหวหลายพัน คนให้ยุติการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อรัฐบาลทหาร เจ้าหน้าที่ยังคงควบคุมตัวบุคคลอย่างลับๆ เป็น เวลาสูงสุดเจ็ดวันโดยไม่มีข้อกล่าวหา และสอบปากคำพวกเขาโดยไม่ต้องเข้าถึงทนายความ (Sunai Phasuk, *Unending Repression Under Thailand's Military Junta: Abuses Persist Five Years After Coup*, 2019: online) และจากที่กล่าวมาในเรื่องของคำสำคัญของบรรยากาศประชาธิปไตยข้างต้นจะพบว่า บรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองภาคประชาชน เพราะการ เคลื่อนไหวทางการเมืองในหลากหลายรูปแบบทั้งประชุมเตรียมกันการเคลื่อนไหว การชุมนุม การเดินขบวน การ กดดันรวมตัวกันยื่นหนังสือพร้อมเข้าร่วมหลักร้อยเพื่อกดดันให้เกิดการเจรจาต่อรอง กิจกรรมดังกล่าวนี้กระทำ

ได้เมื่อบรรยากาศทางการเมืองเปิดและเอื้ออำนวย ในทางตรงข้ามหากบรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตยปิดลง สิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวถูกพรากไปโดยการรัฐประหารและถูกกดทับต่อด้วยการปกครองโดยรัฐบาลทหาร กิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชนเพื่อต่อรองก็ถูกพรากไปด้วย เราสามารถพิจารณาผลกระทบต่อการเมืองภาคประชาชนในอีสานอันเกิดจากการรัฐประหารและการปกครองโดยรัฐบาลทหารได้ดังต่อไปนี้

2.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกจำกัด ภายใต้รัฐบาลทหารนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองมักถูกควบคุมหรือจำกัดอย่างเข้มงวด ประชาชนถูกจำกัดหรือไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพและยุติธรรม การเลือกตั้งและกิจกรรมพรรคการเมืองหรือการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านรัฐบาลทหารถูกสั่งห้ามหรือระงับ พิจารณาได้ดังนี้

การเมืองภาคประชาชนด้านปิโตรเลียม ประชาชนให้ข้อมูลว่า “จบเลยเดินขบวน แม้แต่ก่อตั้งกันรวมโต้วกันนิด ๆ หน่อย ๆ คือจบเลย รัฐประหารนี่คือแบบ มันเหมือนกับน้ำท่วมปาก ความเลวร้ายมากที่สุดเลยนี่ คือว่าเหมือนกับเขาถูกบีบบังคับ เหมือนกับเขาเห็ดหยังไปได้สะดวก เขาเคยมีประชาธิปไตย และก็ประชาชนที่เขาเข้าใจเลย จะต้องนั่งเงียบ บักล้าลุกขึ้นสู้ ประชาชนยิ่งห่างไกลเขาไปอีก ที่เขาคิดแค่ว่าสีต้องทำมาหากินขายของ ยิ่งเข้าไปยุ่งยิ่งยาก เขาก็ต้องอยู่เฉย ๆ บักล้าลุกขึ้นมาสู้เพื่อหมู่บ้านเจ้าของ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 1, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “กฎอัยการศึกมันคือการกดขี่เข้มแข็ง ไม่ใช่อิสระเสรีภาพ ออกจากบ้านไม่ได้ นั่งคุยกันไม่ได้” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 5, 10 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ถ้าสมมติบอกว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยคือผู้ปกครองคงไม่ชอบประชาชนที่รู้สิทธิอะไรอย่างนี้เท่าไร แต่ถ้าเราอยู่ในภาวะเผด็จการไม่ต้องการความคิดเห็นของประชาชนเลย เผด็จการมันไม่มีพื้นที่เลย ไม่มีพื้นที่ให้กับการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนเลย แต่ว่าความน่ากลัวของเผด็จการอย่างทุกวันนี้ที่ฟังดูจะเหมือนมันฉลาดขึ้นนิดหน่อยก็คือว่า มันจะมีพื้นที่เสมือน เราจะเสมือนว่ามีพื้นที่อยู่นะ ให้ภาคประชาชนได้เคลื่อนไหว ได้แสดงออกอยู่ และก็เพื่อไปปลอบประโลมกับคนที่มองอยู่ข้างนอก แล้วไม่ได้มาใช้พื้นที่นี้จริง ๆ ว่าจริง ๆ แล้วเผด็จการทหารได้ออกแบบพื้นที่เสมือนให้ประชาชนอยู่ พวกคุณไม่ใช่ต่างหากหละ มันก็เลยเป็นภาวะกดดัน (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 3, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “การเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ มีนัยสำคัญขึ้น การรวมกลุ่มของกลุ่มนั้นกลุ่มนี้สำคัญขึ้น การเสนอแนวความคิดเห็นต่าง ๆ เขาถือว่าคนบ่เฮ็ดตามกฎอัยการศึก คุณบ่เฮ็ดตามมาตรา 44” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 4, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

ในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ ได้ข้อมูลว่า “กฎอัยการศึกมันไม่ควรจะมาใช้กับประชาชน มันเป็นการใช้ในภาวะสงคราม อันนี้มันไม่ใช่สงคราม ซึ่งมันต้องละเว้น การชุมนุมทางการเมือง การชุมนุมเพื่อแก้ปัญหาปากท้อง ความเดือดร้อนต้องทำได้ แต่มันไม่นั่นเลย อ้างเป็นครอบครัววาล

เป็นยาสารพัดนึก ทุกหน่วยก็อ้างกฎอัยการศึก ซึ่งทำให้สิทธิเสรีภาพถ้าคนเราไม่สามารถพูดจาส่งเสียงได้ มันก็ชัดเจนแล้วว่าไม่มีทางที่จะเข้าสู่ความเป็นธรรมได้ ไม่มีโอกาสแม้แต่จะพูดปัญหาความเดือดร้อนของตนเอง มันก็จบ” (ที่ปรึกษาขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม, 5 ต.ค.61, สัมภาษณ์) “ในความคิดของผมนี้ ในกฎอัยการศึก ทหารนี้เปรียบประชาชนเป็นคู่ต่อสู้ เป็นตัวต่อต้านเลยครับ แบบถือว่าประชาชนสีเป็นคู่ต่อสู้ แบบกองโจรนะครับ ประชาชนไปไหนก็มีทหารมาขู่แต่ประชาชน ผมสีไปประชุมหม่องใต้ สีไปคุยกันหม่องใต้ เขาประกาศกฎอัยการศึก บิให้ผมได้แสดงออกข้อเท็จจริงอีหรีว่าประชาชนมีความเดือดร้อนอียังจิงได้แน” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 1, 12 ก.ย. 2561, สัมภาษณ์) “เฮ็ดบได้เลย ก็คือการชุมนุม การรวมกลุ่มกันเพื่อที่สีต่อเรื่องผลกระทบของที่ได้รับจากนโยบายของรัฐ อันนี้บมีเพราะว่าข้อกำหนดจากกฎอัยการศึกมันบอกว่าบให้มีการชุมนุมเกิน 5 คนบได้ ซึ่งอันนี้ถึงแม้ว่าอาจจะมีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะนี้อยู่ แต่ว่าในทางข้อกังวล มันหลาย คิดแล้วคิดอีก ก็เป็นอุปที่ตื่น ๆ ยาน ๆ นะครับ การจัดกิจกรรมของฝ่ายประชาชนหมดโดยรวมบสามารถดำเนินไปได้เลย ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับช่วงที่มีบรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 3, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

ในส่วนของผลกระทบต่อการเมืองภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำ พบว่า .หลังจากมีกฎอัยการศึก พี่น้องบได้เติบโต หรือพี่น้องบได้เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้ประชาธิปไตย การมีกฎอัยการศึกเป็นการกดให้พี่น้องบได้เติบโตในเรื่องของการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การชุมนุม ปรากฏการณ์จิงซึ่มนสิหายไปเลย เฮ็ดให้พี่น้องต้องยอมรับ ต้องรับฟังคำสั่งจากฝ่ายเดียว” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดคนที่ 1, 18 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “มันมีเรื่องการจับกุม รัฐธรรมนูญก็เอากี่สู้ได้เต้ ทหารมันสีไปสู้กับใคร ขึ้นศาลเสร็จไปหายจ้อยบเห็นโต้วเลย... เว้ง่าย ๆ รัฐบาลทหารมันก็ส่งผลบดี เพราะว่าเฮาบกล้าเคลื่อนไหว จะเฮ็ดยังก็ระวัง ความเดือดร้อนของประชาชนมันสิรอจิงใด (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 2, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ชุมนุมได้แต่ว่ายาก ก็คือว่าอันที่หนึ่ง เอาชาวบ้านออกยาก เพราะว่าชาวบ้านเขาถึกขู่ได้ คือถูกขู่ตรง ๆ แบบประเภทนำไปฮอดบ้านนี้หละอย่างแกนนำ ว่าเจ้าอย่าไปนำเขาเดี๋ยวกพวกสมัชชาฯ นะ ส่วนใหญ่จะเป็นตำรวจ บางคนก็ไปส่งหนังสือว่าให้ไปรายงานตัวจิงขึ้นา บางคนนี่เจอแบบอย่างพ่ออุดม บ้านคือได้ คือเรานีพอกันได้ แต่ว่าพี่น้องคือพี่น้องเราแบบยานนา อันนั้นแบบทหารฮือไป แล้วก็ไปส่งหนังสือให้พลังงานเพื่อก่อน (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 3, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

2.2 การควบคุมและการปราบปรามทางการเมืองแบบเผด็จการ รัฐบาลทหารใช้อำนาจควบคุมอย่างเข้มงวดในทุกด้านของชีวิตทางการเมือง ทหารหรือกลุ่มผู้ปกครองติดตามกิจกรรมของผู้เห็นต่างและฝ่ายค้านอย่างใกล้ชิด ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการเซ็นเซอร์สื่อ การสอดแนมพลเมือง และการปราบปรามพรรคหรือ

กลุ่มฝ่ายค้าน การข่มขู่เพื่อระงับความขัดแย้งและกีดกันการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับการเมืองภาคประชาชนหลังการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 พบว่า “ทำเป็นตรวจยาเสพติด ตั้งด่านในหมู่บ้าน แล้วก็ตระเวนกันตอนกลางคืน เพื่อสกัดการรวมกลุ่ม การพูดคุย การเตรียมการเคลื่อนไหวของชาวบ้านอยู่ตลอด (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 3, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ตอนไปขึ้นศาลเราก็เคยเกือบโดน รถทหาร 2 คัน พร้อมกับตั้งด่าน เราออกประมาณ 4 หุ่ มเสร็จแล้วจะมีพี่คนหนึ่งขับรถ survey ไปก่อน ในเส้นทางที่เราจะไป ก็คือมันเป็นด่านที่ผิดปกติ มันไม่ใช่แค่ด่านตำรวจตรวจยาเสพติด แต่มันมีทหารเป็นร้อย เหมือนคอยปราบฝูงชน เขารู้ว่าเราจะไป เพราะเราต้องเปิดเผย ต้องประกาศให้ชาวบ้านรู้ก่อน ให้มาขึ้นรถบัส วันนั้นชาวบ้านมีอยู่ 30 คนที่จะไป แต่เขาก็สลายด่านพอดีเราก็มีสันติบาลมาถามว่าใครไปบ้าง ไปจำนวนเท่าไร ตอนนั้นลุงเขียนกับผมก็เข้าไปคุย แต่เราคุยตื้อกันมาแล้ว จริง ๆ ข้อมูลอันนี้วิธีลับหน่อยนะฮะ ก็คือ เราก็บอกสันติบาลว่าเรารู้ว่ายังไงเราอาจจะโดนสกัด เราก็เลยใช้วิธีส่งชาวบ้านคันละปิกอัพ 2 ปิกอัพ ไปล่วงหน้าแล้ว 200 คน แต่ชุดนี้เป็นชุดรถบัส เป็นชุดเก็บตก (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 5, 10 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ในช่วงนี้มันลืออยู่ในช่วงของกฎอัยการศึก ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ที่ผ่านมา การเคลื่อนก็สียากมีคนคอยประกบ ในกลุ่มของ กอ.รมน. เข้าไปประกอบทุก ๆ ขั้นตอน ... มีคนไปเฝ้าบ้าน คือเข้าไปเบ้ งการเคลื่อนไหวของผม ว่าผมลืออกบ้านบ่ (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 4, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

นอกจากการเมืองภาคประชาชนด้านคัดค้านปิโตรเลียมแล้ว การเมืองภาคประชาชนด้านอื่นๆ ก็ถูกควบคุมและการปราบปรามทางการเมืองเช่นกัน ดังเช่น “เกือบทุกอย่างทำไม่ได้ เองง่ายๆ แม้แต่การจัดประชุมชาวบ้านในพื้นที่ รูปธรรมทั้งหลายก็ยังไม่ได้เลย เพราะว่ามันจะถูกสกัดหมด เนื่องจากพื้นที่ที่ผมทำงานภาคเหนือ 7-8 จังหวัด เป็นฐานมวลชนสีแดงเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นจะถูกติดตาม จะถูกควบคุมจากพวกฝ่ายปกครอง ฝ่ายความมั่นคงค่อนข้างเยอะ การประชุมชาวบ้านจึงทำไม่ได้ อันที่สองเรื่องของการรณรงค์แบบที่เราเคยทำ เช่น การเดินก้าวแรก ซึ่งไม่ได้เป็นการชุมนุมทางการเมือง เดินรณรงค์เพื่อให้คนตระหนักและรับรู้ที่เราต้องการอะไร และก็การเจรจาซึ่งเขาก็เจรจายู่นะ แต่ว่าเครื่องมือสำคัญที่ใช้ประกอบการเจรจาคือการชุมนุม มันเป็นอาวุธหลักของประชาชนเลย การจะเจรจากันแบบเสนอนหน้าได้ มันต้องมีมวลชน (ที่ปรึกษาขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม, 5 ต.ค.61, สัมภาษณ์) “ผมคิดว่าเป็นปรากฏการณ์หนึ่ง ตั้งแต่เห้ ดงานมา มาเจอรัฐประหาร และก็มาเจอแบบการใช้กฎของทหารอย่างเดียว อย่างเช่นกฎอัยการศึก เห้ ดให้คนเห้ ดงานหรือพี่น้องต้องระแวงต้องระวังตลอด แม้แต่การสื รวมตัวกันเกิน 5 คน ก็ต้องระวัง เพราะว่าหนึ่งคือว่า เขาเห็นแล้วว่าถ้าเกิดว่าเกิน 5 คนปั้ บเนี้ย มันสิเอาไปปรับทัศนคติ อันที่สองก็คือว่า ในการรวมกลุ่มกันที่แสดงความคิดเห็นที่บ่ เห็นนำหรือมีความคิดเห็นที่ต่างจากรัฐบาลชุดนี้นะ มันก็สิมีปัญหาบ่ กับในทางคนเห้ ดงานนี้ทางกลุ่ม ฉะนั้นก็คือ สิเคยถามพื้นว่าระบบการรัฐประหาร ณ ปัจจุบัน มันมี

ผลกระทบกับพี่น้องบ่ คือมีผลกระทบแน่นอน สิทธิในการแสดงความคิดเห็นจึงชี้แนะ ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดคนที่ 1, 18 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “รู้สึกเกลียดชัง รู้สึกมันเป็นไผอยู่ๆ กะบุกเข้ามาในบ้านเฮา ในขณะที่เฮาเป็นเจ้าของบ้าน เขาควรที่จะให้เกียรติหรือว่าเคารพในความเป็นมนุษย์เหมือนกัน คือจริงๆ เขาควรมีหนังสือหรือว่ามีภาระงานมาก่อน บ่แม่นว่าเขามาโดยพลลามาหรือว่าพลการ ถ้าสมมติว่าในเหตุการณ์ปกติ สถานการณ์ปกติบ้านเมือง มันก็กลายเป็นบุกรุกใช้ไหม แต่นี่คุณสิเข้ามาเฮ็ดอียังก็ได้ แทนที่ถ้าบ้านของเรานี้ จะขออนุญาตก่อนถ่ายรูป มันก็เป็นสิทธิส่วนบุคคล และเฮาเป็นเจ้าของบ้าน ไ้บ้านก็รู้สึกกังวล กังวลกับย่านก็อื้อกัน แต่ว่ามันจะมีหลากหลายอารมณ์เนอะ ความกังวลคือเอ...มันสิมาอันยังงี้ได้ แต่ความย่านก็คือว่าย่านถูกจับย่านมันย่านนี้ความเลวร้ายของกฎัยการศึกษาคือมันจำกัดสิทธิเสรีภาพ ภารตภาพ ความเสมอภาค ของการเคลื่อนไหวภาคประชาชน มันบ่ได้สร้างการเติบโตทางความคิดการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในเชิงโครงสร้างซึ่งจริงๆ ประเทศไทยมีปัญหาหลาย พอมาเจอสถานการณ์แบบนี้เหมือนกับหยุดชะงักแล้วก็ถอยหลังกระบวนการแก้ไขปัญหาตรงนี้ ซึ่งเฮามองว่ามันไม่ได้เป็นคำตอบสำหรับประเทศไทย ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 2, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “การประชุมในระดับพื้นที่ ยังพอเฮ็ดได้ เพราะว่าการประชุมของชาวบ้านเรื่องผู้เดือดร้อน ในนามผู้เดือดร้อนถึงเฮ็ดได้ แต่ว่าไอ้ที่หลายกว่านั้น การสัมมนาระดับเครือข่าย การไปจัดกิจกรรมอย่างที่หลายบอกกรณี.... ก็จะถูกจับตาจากหน่วยงานทางด้านความมั่นคงหลายขึ้น แม้แต่ในบางเหตุการณ์บ่สามารถทำกิจกรรมใด ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 3, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

การเมืองภาคประชาชนด้านเหมืองแร่และด้านเชื้อนและการจัดการน้ำก็ถูกควบคุมปราบปรามไม่ต่างกัน “หลังจากรัฐประหารแล้วนี้มันไม่ได้แอ็คชั่น แอ็คชั่น หมายถึงว่า การไปหลายๆ คน เพื่อไปตามงานหน่วยงานรัฐ ที่นี้พอมันไม่เกิดการแอ็คชั่นนี้ พลังของชาวบ้านมันเลยไม่เกิด คือ ถ้ารวมกันมันมีพลัง มันมีอำนาจต่อรอง แต่ตอนนี้อำนาจต่อรองมันลดลง มันไปอยู่ที่รัฐ ... ที่ไปกันหลายคน คือแน่นอนชาวบ้านหลายคนมันดีกว่าคนเดียวอยู่แล้ว หรือสองคนสามคน เราก็ไม่เคยไปสองคนสามคน มันต้องไปกัน 50 คน หรือ100 ไปน้อย เค้าไม่ฟัง ผมคิดว่าถ้ามันหลายคน หน่วยงานรัฐจะเกรงใจ (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเหมืองแร่ในจังหวัดอุดรธานีคนที่ 1, 22 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ทหารเขาตามหลาย ทหารเขาใช้กฎัยการศึกษ แต่เฮาสีไปได้บ่ไกลดอก ชาวบ้านบางคนบ่กล้าออกไป หลังจากที่เฮากลับไปในหมู่บ้านหลังชุมนุมเนาะ ชาวบ้านบอกว่าบ่กล้าไปเพราะว่ากรรมการที่ไปประชุมศูนย์กลับมาว่า จะสิเป็นจิงได้ต่อกัน ทหารหลาย ๆ ไทบ้าน คนที่สู้ศึก ๆ แต่ ก็ยังโดนขนาดนั้น แต่บางคนสิกล้าไปที่หมู่บ้าน ทั้ง ๆ ที่เขาบอกว่า เทกระจาดกันไปหมดทุกคน ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 4, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

2.3 การอภิปรายอย่างเปิดเผยถูกจำกัดและคุกคาม ผลกระทบของการรัฐประหารและการปกครองโดยรัฐบาลทหาร นอกจากจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกจำกัด และมีการควบคุมและการปราบปรามทางการเมืองแบบเผด็จการแล้ว ยังส่งผลการเมืองภาคประชาชนในมิติของการอภิปรายอย่างเปิดเผยซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเคลื่อนไหวภาคประชาชนถูกจำกัดและถูกคุกคาม พิจารณาได้จากคำบอกเล่าดังต่อไปนี้

“ยากมากเลย บ่ได้ทุกอย่าง ทุกอย่างจะเฮ็ดบ่ได้ ตั้งแต่เรื่องของกระบวนการที่จะคุยกัน เพื่อที่จะวางแผนไปสู่เรื่องของการเรียกร้อง หรือแม้แต่การยื่นหนังสือหรือการเรียกร้อง มันถูกจำกัดสิทธิ ... ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่เฮาจะจัดเวทีอยู่ตอนแดง สารคามที่เฝ้าถึงเรื่องของปัญหาพี่น้องช่วงที่ได้รับผลกระทบจากป่าไม้ที่ดิน และก็เตรียมงานอีย่งต่าง ๆ กลายเป็นทหารคุกคามบ่ให้เฮาว่าเรื่องปัญหาของเฮา แต่ว่าให้ว่าเรื่องของการทำความสะอาด พัฒนาพื้นที่ไป ซึ่งถูกคุกคามอย่างหลาย ... ก็มีปัญหา แต่ว่าเฮาสามารถจะเตรียมการได้อยู่ เช่น อย่างกฎอัยการศึกบอกว่า ทหารยึดอำนาจ เขาก็บอกว่าห้ามชุมนุมเกิน 5 คน ดังนั้นมันก็เป็นไปได้ยากที่เฮา 5 คน จะมาคุยกัน เพราะถูกจับตามองจากหน่วยงานและก็จากองค์กร (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 2, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

“เรื่องกิจกรรมบางกิจกรรมเฮาต้องงด หนึ่ง ในการประชุมทุกเดือน อันนี้เฮ็ดอยู่แต่ที่นี้คือต้องลดจำนวนคนลง แอบเฮ็ดกัน คือหนึ่งพอได้แจ้งเฝ้า เพราะเขาหย่อนมาว่า ถ้าเกิดว่าสืประชุมหรือเฮ็ดหยังต้องแจ้ง กับหน่วยงานเฝ้าสืได้รับรู้ว่าสืเฮ็ดอีย่งแล้วเป็นสืส่งคนลงมารับฟัง แต่ที่นี้บางเถื่อทุกครั้งเฝ้าที่ประชุมเฝ้า ณ ปัจจุบันนี้ก็คือ หนึ่ง บ่ได้แจ้ง สอง ก็คือว่าลดจำนวนคนลง เพราะว่าบ่อยากให้พี่น้องได้มีปัญหา กับส่วนราชการ ... แต่มันมีอยู่กิจกรรมหนึ่งที่เป็นประเด็นที่พี่น้องทางยโสธรอยากศึกษาระบบนิเวศของกลุ่มน้ำ ก็เลยได้กำหนดกิจกรรมกันขึ้นมาเพื่อหย่างศึกษาระบบนิเวศกลุ่มน้ำเฝ้า ซึ่งไปใช้กันหย่างตอนนั้นก็มีพี่น้องประมาณ 70-100 คนที่ร่วมหย่างกันน้ำกัน แต่พอหย่างได้มื่อหนึ่งสุดนี้ ยามแล้งประมาณจัก 4-5 โมงแล้ง พี่น้องก็มาพักกันอยู่วัด พอพักอยู่วัดก็มีทหารประมาณ 2 คน ทหาร 2 นายนี้ก็กลับไป นอกเครื่องแบบได้กลับไปนะครึบ เป็นก็บอกว่าเป็นเป็นทหาร พอตื่นเข้ามาซึ่งวัดป่าเขาฉั่นประมาณ 9 โมงเช้า พอฉั่นแล้ว ๆ ปูบมีทหารมา 2 คันรถจี๊ป รถฮัมวี ประมาณเกือบ 10 นาย พร้อมอาวุธ เฮาอธิบายวัตถุประสงค์ในการหย่างเที่ยวนี้ให้กับทางทหารฟัง ว่าเฮาสืหย่างศึกษาระบบนิเวศ ทหารนี้จึงได้ก็บ่ยอม บ่ยอมให้พี่น้องหย่างต่อ เขาอ้างกฎอัยการศึกเลย สถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดคนที่ 1, 18 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “คือแต่ก่อนพอนัดประชุมเสร็จก็จะเป็นไปตามที่นัด ก็จะประชุมได้ แต่หลัง ๆ มา ก็จะมีแบบว่า สันติบาลขอเข้าร่วมหน้อยนะ ที่นี้เราก็ก่อนตึกกว่า เปลี่ยนสถานที่ตึกกว่า หรือบางครั้งก็มีทางทหารก็ติดตามว่า การเรียกประชุมวันนี้เป็นยังงัยบ้าง ก็คือมันก็ถูกจับตามองทำให้เกิดสภาพที่ไม่ค่อยอิสระพอสมควร ส่วนการประชุมใหญ่นี้มีปัญหามาก การประชุมใหญ่ สันติบาลต้องเข้าทุกครั้ง ทั้ง ๆ ชาวบ้านพยายามที่จะกีดกัน ... การไปมันทำอะไรไม่ได้มาก อย่างเช่น ประมาณปลายเดือน

กุมภาพันธ์ ก่อนที่จะจัดงาน ตอนนั้นไปประมาณ 32 คน พอไปถึงเสร็จ เราก็บอกว่าขอเปิดการเจรจากับรัฐบาล แล้วทหารก็ไม่ยอม คือปกติเราจะอยู่ตรงป้ายรถเมล์ประตู 4 มันก็ไม่ยอม ชาวบ้านก็ไม่ยอม ต่อรองกันอย่างแรง สุดท้ายก็มีการเจรจา แล้วชาวบ้านก็ต้องยอมย้ายเข้าไป คือมันหนักมากขึ้นเวลาที่คุยแล้ว ส่วนมากคุยกับทหาร ซึ่งทหารไม่มีเรื่องเหตุผล พอคุยกันไม่รู้เรื่อง มันก็เอารถกรมา ซึ่งแบบนี้เป็นจิตวิทยาที่ข่มชาวบ้าน ซึ่งแบบนี้ก็แย่ ... เขาก็พูดชัดเจนว่า ตอนนี้เขาต้องการให้สงบ ไม่ให้มีการชุมนุม ส่วนเรื่องความเดือดร้อนของพวกคุณไม่ใช่หน้าที่ผม ผมมีหน้าที่รักษาความสงบ อันนี้เขาพูดชัดเจนมาก ... อีกอันหนึ่ง ซึ่งผมไม่รู้จะพูดดีหรือไม่ คือ ครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง ครั้งที่สาม ที่ปากมูล ที่ทางเราโดนไป มันตามมาด้วยการชวนนักข่าว ทหารชวนนักข่าวไปกินกาแฟ แล้วบอกว่าให้เสนอข่าวปากมูลนี้ให้ดูดี ๆ หน่อยนะ ว่ามันกระทบอะไรหรือเปล่า นักข่าวในพื้นที่ นักข่าวที่เข้าใจชาวบ้าน อย่างล่าสุดวันที่ 30 ที่ไป ผมก็แจ้งหมานักข่าว นักข่าวก็บอกตรงไปตรงมาว่า ให้กำลังใจนะ เราไป ชาวาก็ไม่ได้ออก แล้วก็ต้องถูกโดนเรียก” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 1, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ของเฮา บางทีก็ได้อะไร แต่ไม่ได้แบบยาก ๆ อย่างที่เฮาส่งไปที่เฮาสีประชุมเนาะ ที่ประกาศว่าจะไปตามเรื่องกรรมการเพราะว่ากรรมการมีอันนอกหมัด ตั้งแต่ ม. 44 ออกมา เฮาประกาศว่าเฮาสีไปกรุงเทพฯ หมู่บ้านละคน ไปตามกรรมการและก่อนจะมีการประชุมก็มีการตามโต้วส่งหนังสือ คือมีทหาร ตำรวจ ลงไปตามบ้านแกนนำจิ้งจอก ทางเฮาก็เลยประเมินกันและกับบอกว่าอันนี้ติดไว้ก่อน คือการประชุมก็หยุด การลงไปกรุงเทพฯ ก็ต้องหยุด นี่แหละที่เฮาส่ง (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเชื้อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีคนที่ 4, 15 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

2.4 สถาบันและกลไกในการแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาททำงานผิดปกติ ในบรรยากาศการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย สถาบันและกลไกของรัฐในการแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาทสามารถทำงานได้ปกติ ประชาชนสามารถเคลื่อนไหวเพื่อให้เพื่อเจรจาต่อรองหรือกดดันให้เกิดเวทีแก้ไขปัญหาหรือหาทางออกร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน แต่การรัฐประหาร การประกาศใช้กฎอัยการศึก และการปกครองโดยรัฐบาลทหารทำให้สถาบันและกลไกดังกล่าวทำงานผิดปกติ พิจารณาได้จากคำบอกเล่าดังต่อไปนี้ ในการเคลื่อนด้านปิโตรเลียมพบว่า “มันทำลายกลไกสร้างอำนาจต่อรองของภาคประชาชนทั้งหมด ใช้คำว่าทั้งหมดเลยนะ เพราะว่าถ้าโครงสร้างการรวมศูนย์อำนาจ ถ้ามันไม่เปิดพื้นที่ ภาคประชาชนมันโตแล้วมันไปไม่ได้ แล้วถ้าหายไป สุดท้ายโดยธรรมชาติ การสร้างพื้นที่เสมือนไว้ให้คนที่ไม่ได้อยู่ข้างใน คนอยู่ข้างนอกกดดันและกดดันภาคประชาชนลงไปเองอีก เขาใช้เครื่องมือใหม่ คือมวลชนของเขา” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 3, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “กฎอัยการศึก มาตรา 44 มันบังคับ มันกดทุกด้านเนาะ บ่ว่าความเป็นอยู่ บ่ว่าจิตใจ บ่ว่าเสรี ในโต้วบ่มี แม้แต่เขาแทนที่ลิดีให้เราได้ตามแบบประชาธิปไตยหรืออียัง มันบ่ได้ เว้าจะง่าย ๆ คือเว้าไปแน่ก็คือเฮ็ดจั่งซี่ มันเหมาะสมแล้วบ่ มันก็ต้องอยู่บ่ ทั้ง ๆ ที่เฮาขอร้องไปอียังมันบ่มีความหมายสำหรับความเว้า กฎเกณฑ์อียังบ่มี คือเขาบ่ยอมรับทางเฮา

คือบ่เป็นความผิดของกรมเชื้อเพลิงฯ ของ สผ. หรือของผู้ชำนาญการ การเฝ้า EIA นี้ ผมว่ามันบ่โปร่งใส สำหรับพื้นที่พวกผมนี้ถ้าสังเกตเบิ่ง เขาให้คำตอบได้ เขาไปยื่นหน่วยงานไหนแล้วก็แล้ว เขาไปบอกว่าไปศูนย์ดำรงธรรม ก็ยื่นไปแล้ว บ่มีความหมาย ผมเลยว่ ตั้งม่วนตั้งงามแท้บ่ช่วยเฮาคือช่วยอียังบ่ได้ มันเบื่อหน่ายแต่จำใจอยู่ เพราะว่าเฮาบ่มีอำนาจต่อรองอย่างใดสักอย่าง ให้มันลงคะแนนเสียงห่วย ๆ ว่าสิเว้าหมื่น ๆ เสียงไปแล้วผู้เดียวก็ได้ ยกเลิกซะระบบนี้ (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 6, 10 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ก่อนหน้านี้เช่นเรายื่นกรรมการสิทธิฯ กรรมการสิทธิฯ สามารถส่งเรื่องไปแล้วขอตรวจสอบได้ รัฐก็จะชะลอ และทำกระบวนการนี้ให้ขัดก่อนระดับหนึ่ง แต่กลายเป็นว่าพอหลังรัฐประหาร อย่างกรณีที่น่ามูล พอเรายื่นเรื่องไปที่กรรมการสิทธิฯ เรียกว่าการตอบรับของหน่วยงานรัฐต่าง อันนี้มีผลแตกต่างกัน” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 3, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ทุกอย่างต้องมีทหารเข้ามาเกี่ยวข้อง ขณะไปยื่นหนังสือศูนย์ดำรงธรรม ทหารก็เข้ามาเขาจะเข้ามาดูทุกอย่าง ... ก็เหมือนกับว่า ถ้าเป็นความคิดของเขาก็คือว่า สิ่งที่เราไปเรียกร้อง เขาต้องทำให้มันถูกต้องใช้ใหม่ แต่บางทีมันจะมีกฎของทหารมาควบคุมเขาก็ก มาควบคุมเขา ซึ่งเขาบ่มาทางเฮา เขาต้องไปทางนั้น ทั้ง ๆ ที่ผิดก็ข้างบางทีนะ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมจังหวัดกาฬสินธุ์คนที่ 1, 9 ก.ย.2561, สัมภาษณ์)

ผลกระทบดังกล่าวของภาคประชาชนด้านปิโตรเลียมสอดคล้องกับภาคประชาชนด้านที่ดินป่าไม้ และด้านเขื่อนและการจัดการน้ำดังนี้ “ที่ผ่านมาเฮาชุมนุมเฮาต้องการให้มีกระบวนการในการแก้และก็ให้ผ่านไ้ นั่นนี้ก็คือมีพื้นที่ให้พี่น้องเฮายื่นหนังสือ มีพื้นที่ให้พี่น้องเฮาต่อรอง มีพื้นที่ให้พี่น้องเฮาชุมนุม และก็จนไปสู่กระบวนการต่อรองในเชิงนโยบาย ก็คือมีโครงสร้างคณะกรรมการในระดับชาติ ต่อรองข้อเท็จจริงมันคือระดับจังหวัด คือกระบวนการมันได้ถูกสร้างมาจากกระบวนการพี่น้องเฮาต่อสู้และก็สู่กระบวนการตรวจสอบพิสูจน์ข้อเท็จจริง กระบวนการนี้มันเคลื่อนมาตลอด ปัญหาที่แก้ได้ก็หลาย” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 4, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “ตะกี้เวลาปัญหาอียังกะไปหา อบต. ไปหานายอำเภอ พอภายใต้กฎอัยการศึก ท่าทีของนายอำเภอ อบต. ต่างกันมากเลย คือ นายอำเภอเพิ่นก็บอกว่าผมไม่รู้เรื่องอะไรเลย รู้เรื่องเป็นบางครั้งหลังจากมีหนังสือลงมาหาพวกผม ก็คือกระชั้นชิดเหลือเกิน มันสิเป็นจ้งสั้นนะครั้บ ถึกสั่งมา ผู้ว่าฯ เ้า่นั้นที่จ้ะรู้เรื่องทั้งหมด เป็นว่าจ้งซี บัดที่นี้มันแม่นกว่าเพิ่นอัสมาติดป้ายบ่ฮั่นบ่นี้ต้องผ่านนายอำเภอ นายอำเภอเป็นตั้งรำบ่ติด เพราะว่าเขาสั่งมา สั่งมาจากข้างบนติดอย่างเดียว เขาสิโล่ร้ออย่างเดียว” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 1, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “การยึดพื้นที่นี้มันเห็นชัด หลังจากที่มีการรัฐประหารมันมีแผนแม่บทการจัดการแก้ปัญาพื้นที่ป่าไม้เกิดขึ้น และก็มีคำสั่ง คสช. ที่ 64 ที่ชัดเลยก็คือว่า แม้พื้นที่จะมีเรื่องพิพาทสิทธิ มีประกาศจังหวัดซึ่งอาศัยอำนาจตามคำสั่งที่ 64 นี้ เพื่อที่ที่ผลักดันพี่น้องออกจากพื้นที่ เห็นชัดเลย ทั้ง ๆ ที่มันมีเรื่องที่มีกระบวนการแก้ไขปัญหากันอย่างปกติอยู่แล้ว แต่ก็ใช้ทั้งมาตรการนโยบายแก้ แต่

พอหลังรัฐประหารมา มีคำสั่ง 64 มีแผนแม่บทป่าไม้มาใหม่หมดเลย สัตว์ให้พี่น้องออกจากพื้นที่ ยิ่งระยะหลัง ๆ เริ่มมีการตัดฟันทำลาย... อันนี้มีผลกระทบ” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิคนที่ 3, 12 ก.ย.2561, สัมภาษณ์) “หลังจากพี่น้องไปประชุมกับรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ... ได้มาประชุมพี่น้องเพื่อชี้แจงให้กับสมาชิกฟังว่า หลังจากที่ได้ไปประชุมกับรัฐมนตรีมาแล้ว มีความคืบหน้าจางได้ มีพี่น้องเข้าร่วมประชุมประมาณ 50-60 คน ในหมู่บ้านเนาะ มีผู้ใหญ่บ้านไปแจ้งเชิญปลัดอำเภอว่ามีการชุมนุมเกิดขึ้น ทั้ง ๆ ที่พี่น้องประชุม ไม่ได้ชุมนุม พี่น้องประชุมตามปกติ แล้วก็ไปแจ้งว่ามีการชุมนุม ปลัดอำเภอก็แจ้งไปทางทหาร ซึ่งประมาณเกือบ 3 หมู่ ในช่วงที่ประชุมเสร็จแล้วนี้ ทหารเองประมาณ 5-6 นาย พกอาวุธได้เข้าไปในพื้นที่ ซึ่งการเข้าไปในพื้นที่ การที่ได้แจ้งกับพี่น้องรับทราบนั้น ถือว่าเอ็ดให้พี่น้องตกใจนะครับ พี่น้องยังมีความกลัวกับทหาร” (ประชาชนในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้านเขื่อนและการจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดคนที่ 1, 18 ก.ย. 2561, สัมภาษณ์)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าบรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญยิ่งต่อการเมืองภาคประชาชน เพราะเป็นบรรยากาศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นเสมือนหลักให้ภาคประชาชนได้ใช้อำนาจหรือค้ำยันหรือรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรองถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม ซึ่งเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมนี้เป็นเครื่องมือสำคัญของภาคประชาชนที่จะใช้ในการต่อรองและกดดันรัฐเพื่อให้เกิดการเจรจา ทำให้ช่องทางที่จะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล และประการสุดท้ายจากการศึกษาพบว่าบรรยากาศประชาธิปไตยนั้นส่งเสริมการอภิปรายอย่างเปิดเผยซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่สำคัญของการเมืองภาคประชาชน และเมื่อบรรยากาศประชาธิปไตยถูกพรากไปจากการรัฐประหารต่อเนื่องด้วยการปกครองของรัฐบาลทหาร ผลกระทบที่ตามมาต่อการเมืองภาคประชาชนจึงมีมากมายมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกจำกัด การถูกควบคุมและการปราบปรามทางการเมืองแบบเผด็จการ การอภิปรายอย่างเปิดเผยถูกจำกัดและคุกคาม และสถาบันและกลไกในการแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาททำงานผิดปกติ

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล ทับจุมพล (บรรณาธิการ). (2543). *สองทศวรรษ ครบ. บนเส้นทางการเมืองภาคประชาชน พ.ศ.2552-2542*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กังหัน. น.7-8.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2541). *การเมืองบนท้องถนน : 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. “ขบวนการประชาชนในชนบทช่วงตั้งแต่ทศวรรษ 2530: ผลสำเร็จ ล้มเหลว และผลกระทบ”. ใน นวฉนวน ตรีรัตน์ (บรรณาธิการ). (2547). *ประชาธิปไตย ประชาสิทธิ ประชาธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. (2545). *วิถีชีวิต วิถีสู้ : ขบวนการประชาชนร่วมสมัย*. เชียงใหม่: ตรีสิน.
- วัชรวิชัย สาร. (2545). *การเมืองภาคประชาชน : พัฒนาการการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและพหุการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: เมฆขาว.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- Sunai Phasuk, (2019), *Unending Repression Under Thailand’s Military Junta: Abuses Persist Five Years After Coup*. *Online*. Retrieved April 29, 2020, from <https://www.hrw.org/news/2019/05/22/unending-repression-under-thailands-military-junta>